

— Місіс Воррен, я не бачу тут жодних серйозних підстав для тривоги й не розумію, нащо мені, людині, чий час усе ж таки має певну ціну, встрявати в цю історію. Правду кажучи, я маю достатньо інших справ.

Сказавши це, Шерлок Холмс знову взявся до свого великого альбома газетних вирізок, куди він вклеював та вписував нові матеріали.

Але господиня помешкання була вперта й лукава, як і кожна жінка. Вона твердо наполягала на своєму.

— Торік ви розкрили пригоду з одним моїм наймачем, — нагадала вона, — з містером Ферделом Гобсом.

— Так, то була дрібниця.

— Але він безперестану розповідав про це, про вашу доброту, сер, про те, як ви зуміли пролити світло на цю таємницю. Я пригадала його слова саме тепер, коли опинилася в полоні таємниць і сумнівів. Я вірю, що ви допоможете мені, якщо лише схочете.

Холмс був за вдачею піддатливий на лестощі і, правду кажучи, лагідний. Ці дві риси спонукали його, зітхнувши, покинути пензлик для клею й відсунутися вбік разом зі стільцем.

— Гаразд, гаразд, місіс Воррен, послухаємо вас. Вам не заважатиме, якщо я закурю? Дякую, Ватсоне, — сірники! Як я зрозумів, вас турбує те, що ваш новий наймач ніколи не залишає своєї кімнати, й ви ніколи не бачите його. Даруйте, місіс Воррен, але якби я був вашим наймачем, то ви частенько не бачили б мене кілька тижнів поспіль.

— Звичайно, сер, але тут щось інше. Це лякає мене, містере Холмсе. Я не можу заснути зі страху. Слухати, як він там ходить туди-сюди з ранку до ночі, й ніколи не бачити його — такого я не витримаю. Мій

чоловік теж нервується, як і я, але він цілий день на роботі, а мені нема куди подітись. Чому цей наймач переховується? Що він скоїв? Крім дівчини-служниці, я сама з ним в усім домі, й мої нерви більше не витримують.

Холмс нахилився й поклав свої тонкі, довгі пальці на жінчине плече. Він, коли хотів, виявляв мало не гіпнотичну здатність заспокоювати. Переляканий погляд зник з очей жінки, а риси стривоженого обличчя набули звичайного виразу. Вона сіла в крісло, яке він запропонував їй.

— Якщо я беруся до справи, то мушу знати кожну дрібничку, — мовив він. — Поміркуйте як слід. Найменша дрібничка може стати найсуттєвішою. То ви кажете, що цей чоловік прийшов до вас десять днів тому і заплатив за помешкання й харчі за два тижні наперед?

— Він запитав про мої умови, сер. Я призначила п'ятдесят шилінгів за тиждень. На горішньому поверсі в мене є невелике помешкання з вітальнею та спальнею.

— А далі?

— Він сказав: "Я платитиму вам більше — по п'ять фунтів на тиждень, якщо ви погодитесь на мої умови". Я бідна жінка, сер, платню містер Воррен одержує малу, й такі гроші — добра підмога для мене. Він одразу дав мені десять фунтів. "Діставатимете такі самі гроші кожні два тижні тривалий час, якщо погодитесь на мої умови, — сказав він, — коли ж ні, то мені у вас більш нема чого робити".

— І які ж були ці умови?

— В тім-то й річ, сер. Він хотів мати ключ від будинку. Тут усе гаразд. Наймачі часто мають свої ключі. До того ж він схотів, щоб його залишили в спокої й ніколи, ні за яких обставин, не турбували.

— Тут теж немає нічого дивного, чи не так?

— Воно-то так, сер, проте треба ж і міру знати. А що вже тут за міра! Він мешкає в нас десять днів, і ні містер Воррен, ні я, ні служниця жодного разу його не бачили. Ми чуємо, як він там ходить туди-сюди, туди-сюди — вночі, вранці, вдень. Але з дому він виходив лише ввечері першого дня.

— Он як? То першого дня він усе-таки виходив?

— Так, сер, і повернувся дуже пізно — ми тоді вже всі полягали спати. Він попередив мене, що прийде пізно, й просив не замикати дверей на заціпку. Я чула, як він ішов нагору сходами, — то було вже за північ.

— А його харчі?

— Він дав особливий наказ: щоб кожного ранку, як подзвонить, ми ставили харчі на стільці за його дверима. Коли він подзвонить іще раз, це означає, що він уже попоїв, і ми забираємо посуд із того самого стільця. А коли йому треба чогось іншого, то він пише про це на папірці друкованими літерами й залишає його нам.

— Друкованими літерами?

— Так, сер: друкованими літерами, олівцем. Лише одне слово й більше нічого. Ось, я принесла показати вам: "МИЛО". А ось іще: "СІРНИК". А це він залишив найпершого ранку — "ДЕЙЛІ ГАЗЕТТ". Я залишаю йому цю газету щоранку разом зі сніданком.

— От воно що, Ватсоне! — мовив Холмс, із великою цікавістю оглядаючи папірці, які подала йому господиня. — Це справді щось незвичайне. Самотність я ще можу зрозуміти, але навіщо друковані літери? Писати так — річ стомлива. Чому він не пише по-простому? Ватсоне, як би ви пояснили це?

— Він хоче приховати свій почерк.

— Але навіщо? Що йому до того, що господиня одержить папірець зі словом, написаним його рукою? Проте може бути й так, як ви гадаєте. До того ж, чому такі короткі записки?

— Не можу сказати.

— Це надає нам чудову змогу поміркувати. Слова написано погано підструганим, фіолетовим олівцем звичайнісінького зразка. Зверніть увагу — в папірці було надірвано куточок після того, як на ньому писали: у слові "МИЛО" не вистачає частини літери М. Цікаво, Ватсоне, авжеж?

— Може, він чогось боїться?

— Безперечно. На папері, напевно, залишився слід, відбиток пальця чи ще чогось, за яким цю особу могли б розпізнати. То ви, місіс Воррен, кажете, що цей чоловік — середнього зросту, чорнявий і бородатий. А скільки йому років?

— Молодий, сер, не більше ніж тридцять років.

— Так, а що іще привернуло вашу увагу?

— Він добре розмовляв по-англійському, сер, але все-таки, коли я слухала його вимову, мені здалося, що це іноземець.

— І він був добре одягнений?

— Так, дуже охайно, сер, як і личить справжньому джентльменові. Чорне вбрання — й більше нічого, що впадало б у вічі.

— Він не назвав себе?

— Ні, сер.

— А чи одержував він листи або, може, хтось його відвідував?

— Ні, ніхто.

— Але все-таки ви або служниця заходите вранці до його кімнати?

— Ні, сер, він сам у себе порядкує.

— Невже? Це справді дивно. А його речі?

— Він мав лише одну велику коричневу валізу й більше нічого.

— Так. Правду кажучи, тут небагато фактів, які стали б нам у пригоді. То ви кажете, що з кімнати нічого не виносили, — зовсім нічого?

Господиня дістала з сумочки конверт і витрусила з нього на стіл два обгорілі сірники й недопалок.

— Це залишилося сьогодні вранці на його стільці. Я принесла це до вас, бо чула, що ви можете багато про що дізнатися навіть із найменшої дрібниці.

Холмс знизав плечима.

— Тут нічого не дізнаєшся, — мовив він. — Сірниками, звичайно, запалювали сигарети. Це видно з того, що обгорів лише кінчик. Коли запалюють люльку або сигару, згоряє не менш ніж півсірника. Стривайте! А ось цей недопалок і справді цікавий. То ви кажете, цей джентльмен має бороду й вуса?

— Так, сер.

— Тоді не розумію. Цю сигарету міг палити лише чисто поголений чоловік. Адже навіть ваших скромних вусів, Ватсоне, ніяк не можна було б не присмалити.

— Мундштук? — припустив я.

— Ні, ні. Кінчик прим'ято. Може, в ваших кімнатах, місіс Воррен, мешкають двоє?

— Ні, сер. Він так мало їсть, що я дивуюсь, як і одному вистачає.

— Отож, як на мене, нам треба почекати ще відомостей. Врешті-решт вам нема на що скаржитись. Платню ви дістали, ваш наймач — людина спокійна, хоч, поза сумнівом, і незвичайна. Він добре платить вам, а якщо воліє не показуватись, то це вже вас не стосується. Ми не маємо наміру порушувати його самотність, поки не буде підстави вважати, що він ховається від закону. Я візьмуся за цю справу й пам'ятатиму про неї. Коли станеться щось нове, повідомте мене і сподівайтесь, якщо треба, на мою допомогу.

— В цій пригоді справді є деякі цікаві деталі, Ватсоне, — зауважив Холмс, коли господиня пішла. — Звичайно, це може здатися дурницею, — можливо, наймач звичайнісінький дивак, а можливо й те, що все тут набагато глибше, ніж видається спочатку. Передусім це наводить на думку, що особа, яка мешкає в кімнатах, — зовсім не та людина, яка їх наймала.

— Чому ви так гадаєте?

— Про це свідчить недопалок. І до того ж, хіба не було встановлено, що наймач виходив з дому лише один раз — того самого дня, коли найняв помешкання? Він — або хтось інший — повернувся тоді, коли його ніхто не міг побачити. У нас немає жодного доказу того, що особа, яка повернулася, — це та сама особа, яка виходила. Далі: чоловік, що найняв

кімнату, добре розмовляв по-англійському. Ця ж особа пише друкованими літерами "сірник" замість "сірники". Гадаю, вона виписала це слово зі словника, де іменники подаються лише в однині. За короткими записами вона приховує своє незнання англійської мови. Так, Ватсоне, тут є вагомі підстави припустити, що сталася підміна наймачів.

— Але з якою метою?

— Отут і загадка! Але один шлях до її розв'язання ми, здається, маємо, — він дістав свій величезний альбом, куди щодня вклеював оголошення, вирізані з усіляких лондонських часописів. — О Боже! — вигукнув він, перегортаючи сторінки. — Яке різноголосся стогону, крику, плачу! Яка скарбниця надзвичайних подій! А проте саме звідси людина, що вивчає різні пригоди, може видобути якнайцінніші відомості. Особа, яка цікавить нас, живе самотньо, листів до неї не надсилають, щоб не порушити таємниці, яку вона так прагне вберегти. Яким же чином повідомляти її про те, що діється навколо? Звичайно ж, подаючи оголошення в газеті. Іншого шляху, гадаю, немає. Через те, на щастя, ми можемо обмежитись вивченням газет. Ось вирізки з "Дейлі Газетт" за останні два тижні. "Леді в чорному боа в ковзанярському клубі Принса..." — це можна облишити. "Невже Джімі розіб'є серце своїй матері..." — навряд чи це стосується нас. "Якщо леді, яка знепритомніла в брикстонському омнібусі..." — це мене не цікавить. "Щодня моє серце сумує..." — звичайнісіньке хлипання, Ватсоне! А це вже більше підходить. Ось послухайте: "Май терпіння. Знайду інший засіб спілкування. А поки що ця колонка. Дж.". Надруковано через два дні після того, як у місіс Воррен найняли помешкання. Цілком підходить, авжеж? Таємнича особа, можливо, читає по-англійському, хоч і не може писати. Спробуймо ще раз натрапити на цей слід. Авжеж, так і є — ще через три дні. "Справа йде на добре. Май терпіння та розум. Хмари розвіються. Дж.". Потім нічого немає цілий тиждень. А далі щось зрозуміліше: "Дорога чистішає. Якщо матиму змогу повідомити, пам'ятай узгоджений код — один А, два В й так далі. Скоро дізнаєшся. Дж.". Це було в учорашній газеті, в сьогоднішній немає нічого. Все це добре підходить до випадку з

наймачем місіс Воррен. Якщо ми трохи зачекаємо, Ватсоне, то я певен, що все скоро з'ясується.

Холмс мав рацію. Уранці я застав свого друга, коли він стояв на килимку біля каміна спиною до полум'я з задоволеною усмішкою на обличчі.

— Що ви на це скажете, Ватсоне?! — вигукнув він, беручи зі столу газету. — "Високий червоний будинок із білими кам'яними карнизами. Четвертий поверх. Друге вікно ліворуч. Після заходу сонця. Дж.". Це вже цілком виразно. Після сніданку, гадаю, нам треба зробити невеличку розвідку в околицях будинку місіс Воррен... О, місіс Воррен! Які новини ви принесли нам цього ранку?

Наша клієнтка несподівано влетіла до кімнати так рвучко, що я зрозумів: сталася ще якась подія, й дуже серйозна.

— Це вже справа поліції, містере Холмсе! — вигукнула вона. — З мене досить! Нехай пакує свою валізу й забирається геть! Я відразу зайшла б до нього й сказала це, але подумала, що спершу треба порадитися з вами... Та мені увірвався терпець, якщо вже дійшло до того, що побили мого старого!

— Побили містера Воррена?

— В усякому разі, повелися з ним по-розбійницькому!

— Але хто з ним повівся по-розбійницькому?

— Оце ж ми й хочемо знати! Сталось це сьогодні вранці, сер. Містер Воррен працює табельником у Мортоні і Вейлайта на Тотенгем-Корт-Роуд. Він виходить із дому близько сьомої години. Тож уранці він не пройшов ще й десяти кроків, коли якісь двоє наздогнали його, накинули на голову пальто й засунули в кеб, що стояв при дорозі. Десь із годину

возили його, тоді відчинили дверцята й викинули. Він лежав на дорозі, на смерть переляканий, і, звичайно ж, не міг помітити, куди подівся кеб. Коли підвівся, то побачив, що він опинився біля Гемпстедського пустища; додому приїхав омнібусом і тепер лежить у себе на канапі, а я тим часом побігла до вас, щоб розповісти, що сталося.

— Надзвичайно цікаво, — мовив Холмс. — Чи не помітив він, як виглядали ті люди, не чув їхньої розмови?

— Ні, він зовсім очманів. Знає лише те, що ніби якась нечиста сила підняла його, а тоді кинула на землю. Їх було щонайменше двоє, а може, й троє.

— І ви пов'язуєте цей напад із вашим наймачем?

— Авжеж! Ми мешкаємо тут уже п'ятнадцять років, і нічого такого ніколи не траплялося. З мене вже досить. Гроші — це ще не все в житті. Сьогодні ж виставлю його зі свого будинку.

— Зачекайте, місіс Воррен. Не робіть нічого поспіхом. Я гадаю, що цей випадок куди серйозніший, ніж здається спершу. Тепер зрозуміло, що якась небезпека чатує на вашого наймача. Так само зрозуміло, що його вороги, які чекали на нього біля дверей, у туманному вранішньому світлі прийняли за нього вашого чоловіка. Виявивши свою помилку, вони його випустили. Ми можемо лише здогадуватися, що вони вчинили б, якби не помилилися...

— Гаразд, але що ж мені робити, містере Холмсе?

— Було б дуже цікаво подивитись на вашого наймача, місіс Воррен.

— Уже й не доберу, як це зробити, хіба що двері висадити. Коли я залишаю йому харчі і йду вниз сходами, завжди чути, як він відмикає двері.

— Він мусить сам заносити свої харчі до кімнати. Хіба не можна десь заховатися й простежити за ним?

Господиня на хвилину замислилась:

— Справді, сер, там навпроти комора. Я можу поставити туди дзеркало, і якщо ви сховаєтесь за дверима...

— Чудово! — сказав Холмс. — А коли в нього другий сніданок?

— О першій, сер.

— Тоді ми з доктором Ватсоном прийдемо до вас на цю годину. На все добре, місіс Воррен.

О пів на першу ми вже підходили до будинку місіс Воррен — високої, вузької жовтої цегляної будівлі на Грейт-Орм-стріт, неширокій вуличці на північний схід від Британського музею. Стояла ця будівля майже на розі вулиці, й з неї було добре видно Гау-стріт із її солідними спорудами. Холмс показав на одну з них — великий будинок із багатьма помешканнями, що стояв дещо поперед інших і мимоволі привертав до себе увагу.

— Погляньте-но, Ватсоне! — мовив він. — "Високий червоний будинок із кам'яними карнизами". Ось і вікно — непоганий пункт для посилення сигналів. Отже, місце ми знаємо, код — так само; завдання наше буде нескладним. Он у цьому вікні оголошення: "Здається в найми". Отже, помешкання порожнє й спільник може його використовувати... То як ваші справи, місіс Воррен?

— Я все приготувала для вас. Роззувайтесь, йдіть нагору, і я пущу вас до комори.

Вона влаштувала все досить зручно. Дзеркало стояло так, що ми, сидючи в темряві, виразно бачили двері навпроти. Тільки-но ми сіли й місіс Воррен залишили нас, як віддалений дзенькіт дав нам знати, що наш таємничий сусід подзвонив. Невдовзі з'явилась і господиня з тацею, поставила її на стілець біля зачинених дверей і, важко ступаючи, пішла. Причаївшись в кутку за дверима комори, ми втупили очі в дзеркало. Аж тут, тільки-но кроки господині вщухли, в замку клацнув ключ, ручка крутнулась, і з-за дверей висунулись дві тонкі руки й узяли зі стільця тацю. Через хвилину її швидко поставили на місце. Я встиг побачити гарненьке смагляве личко, що з жахом дивилось на відчинені двері комори. Тоді зарипіли двері до кімнати, ключ знову клацнув у замку, й запала тиша. Холмс смикнув мене за рукав, і ми тихенько зійшли вниз сходами.

— Увечері я знову завітаю до вас, — сказав він господині, що з очікуванням дивилась на нього. — Гадаю, Ватсоне, нам краще обговорити цю справу вдома.

* * *

— Як бачите, моє припущення справдилось, — мовив Холмс, зручно вмовившись у кріслі. — Відбулася підміна наймачів. Я лише не передбачив, що то буде жінка, й жінка незвичайна, Ватсоне.

— Вона побачила нас!

— Так, вона побачила щось таке, що стривожило її. Це безперечно. Взагалі хід подій цілковито зрозумілий, чи не так? Якась пара шукає в Лондоні прихистку від великої й страшної небезпеки. Про міру її загрози можна судити з тих заходів, яких ужито, щоб запобігти їй. Чоловік, який має щось здійснити, бажає на цей час надати жінці повного захисту. Завдання це нелегке, але він розв'язав його досить своєрідно і з таким успіхом, що про присутність жінки в помешканні не знає навіть господиня, яка носить їй харчі. Друковані літери потрібні для того, щоб

приховати жіночий почерк. Зустрічатися з жінкою чоловік не може, бо тоді він наведе на її слід ворогів. А через те, що він не має можливості бачитись із нею, подає їй звістку про себе в газеті. Поки що тут усе зрозуміло.

— Але що за цим криється?

— Ватсоне, ви, як завжди, практичні до неможливого. Що за цим криється? Дивна загадка місіс Воррен дещо ускладнилась і набуває лиховісних обрисів. Можна сказати тільки одне: все це — не проста любовна пригода. Ви помітили обличчя жінки, коли вона відчула небезпеку? До того ж ми вже чули про напад на господаря, якого помилково сприйняли за наймача. Всі ці події, а також нагальна потреба вберегти таємницю промовисто свідчать, що тут ідеться про життя й смерть. Напад на містера Воррена вказує на те, що вороги, хоч би хто вони були, не знають про підміну чоловіка жінкою. Досить цікава й заплутана історія, Ватсоне.

— Але чому б вам не облишити цю справу? Яку користь вона може принести вам?

— Справді, ніякої. Це, Ватсоне, мистецтво заради мистецтва. Сподіваюсь, ви теж, коли мали практику, не лише заради грошей лікували своїх пацієнтів.

— Так, Холмсе, ще й заради освіти.

— Вчитися ніколи не пізно, Ватсоне. Освіта — це низка уроків, найбільший з яких відбувається наприкінці. Випадок цей — повчальний. Ні грошей, ні слави він нам не принесе, але все ж таки хотілося б розплутати його. Як зайде сонце, ми в своїх пошуках рушимо трохи вперед.

Коли ми повернулися до помешкання місіс Воррен, сутінки лондонського зимового вечора згусли; похмуре, одноманітне сіре тло розтинали тільки яскраві жовті квадрати вікон та розпливчасті кола газових ліхтарів. Визирнувши із затемненої вітальні, ми побачили ще одну розмиту пляму світла, що мерехтіла високо серед мороку.

— В тій кімнаті хтось ходить, — прошепотів Холмс, притуливши своє довге напружене обличчя до шибки. — Так, я можу розгледіти його тінь. Ось він знову! Тримає свічку в руці. А тепер дивиться в наш бік. Хоче переконатись, чи стежить вона за ним... Зараз почне подавати сигнали. Стежте й ви, Ватсоне, потім звіримо наші спостереження... Один спалах — це, звичайно, А. Далі... Скільки ви нарахували? Двадцять? У мене так само. Повинно означати Т. АТ... Знову Т. Що далі? ТЕНТА... Кінець. Невже це все, Ватсоне? АТТЕНТА — тут немає ніякого змісту, навіть якщо останні букви — ініціали особи... Знову почалося! Що ж це таке? АТТЕ... Знову те саме? Дивно, Ватсоне, надзвичайно дивно! Знову все спочатку — АТ... Повторює вже втретє! Тричі — АТТЕНТА. Скільки ж іще разів він повторюватиме? Ні, здається, скінчив. Відійшов від вікна... Що ви скажете про це, Ватсоне?

— Зашифроване повідомлення, Холмсе?

Мій друг несподівано зареготав, неначе щось придумавши.

— Не такий уже й загадковий шифр, Ватсоне, — мовив він. — Звичайно ж, це італійська мова! Закінчення "А" означає, що слово адресовано жінці. "Стережися! Стережися! Стережися!" Хіба не так, Ватсоне?

— Здається, ви маєте рацію.

— Без сумніву. Це надзвичайно важливе повідомлення, через те його й повторено тричі. Але чого саме "стерегтися"? Постривайте, він знову підійшов до вікна.

Ми знову побачили розпливчастий обрис нахиленої людини й мерехтіння вогника у вікні, коли сигнали поновились. Тепер вони йшли швидше, ніж перед тим, — так швидко, що важко було простежити.

— PERICOLO... "Pericolo" — що це означає, Ватсоне? Здається, "небезпека"? Так, присягаюся, це сигнал небезпеки! Знову почав: PERI... Отакої! Що ж, врешті...

Світло раптом згасло, квадрат вікна зник, і четвертий поверх будинку серед освітлених вікон немов оперезала чорна стрічка. Останній сигнал попередження було несподівано обірвано. Чому? Ким обірвано? Така думка з'явилася водночас у нас обох. Холмс відскочив убік від вікна.

— Це не жарти, Ватсоне! — скрикнув він. — Там коїться щось диявольське! Чому сигнали так раптово припинилися? Треба повідомити про це Скотленд-Ярд, але, з іншого боку, піти звідси нам не можна — в нас замало часу.

— Може, мені піти до поліції?

— Нам треба довідатися, що там сталося. Причина може бути й зовсім безневинна. Мерщій, Ватсоне! Ходімо туди, спробуймо розібратися самі.

* * *

Коли ми швидкою ходою прямували вздовж Гау-стріт, я озирнувся на дім, що його ми залишили. У віконці горішнього поверху виднілася тінь голови — жіночої голівки, яка, затамувавши подих, напружено вдивлялася в ніч, очікуючи нових сигналів. Перед будинком на Гау-стріт, нахилившись над поруччям сходів і запнувши обличчя шарфом, стояв якийсь чоловік у довгому пальті. Він здригнувся, коли світло ліхтаря над дверима осяяло наші обличчя.

— Холмсе! — вигукнув чоловік.

— Так, Грегсоне! — мовив мій друг, вітаючись з інспектором Скотленд-Ярду. — Закохані стрілися знову. Що привело вас сюди?

— Напевно, те саме, що й вас, — сказав Грегсон. — Але яким чином ви про це довідались, ніяк не доберу.

— І мене, і вас сюди привели різні нитки з одного заплутаного клубка. Я приймав сигнали.

— Сигнали?

— Так, із отого вікна. Вони обірвалися посередині. Ми прийшли з'ясувати, що сталося. Але оскільки справа переходить тепер до ваших рук, я не бачу підстав для себе займатися нею далі.

— Постривайте! — вигукнув із запалом Грегсон. — Правду кажучи, містере Холмсе, з вашою допомогою я в кожній справі почуваюся впевненіше. Цей під'їзд — єдиний на весь будинок. Він від нас не втече.

— Він? Хто він такий?

— Так, так, нарешті перевага на нашому боці, містере Холмсе! Доведеться вам це визнати. — Він гучно стукнув своїм ціпком по дорожніх плитах, і з кеба, що стояв у кінці вулиці, скочив візник з батогом у руці й поволі підійшов до нас. — Дозвольте познайомити вас із містером Шерлоком Холмсом, — мовив він до візника. — А це містер Лівертон з американського агентства Пінкертона.

— Герой таємниці Лонг-Айлендської печери! — мовив Холмс. — Радий познайомитися з вами, сер.

Американець, діловитий, спокійний молодик із довгастим, чисто поголеним обличчям, зашарівся, почувши похвальні слова.

— Те, що нам зараз належить зробити, — справа всього мого життя, містере Холмсе, — сказав він. — Якщо мені пощастить спіймати Джорджано...

— Як? Джорджано зі спілки "Червоне коло"?

— О, то в нього вже європейська слава? Що ж, в Америці ми теж усе про нього знаємо. Ми знаємо, що на його совісті п'ятдесят убивств, але поки що не маємо достатніх доказів, щоб заарештувати його. Я йшов за ним назирці з самого Нью-Йорка й тепер тиждень стежу за ним у Лондоні, сподіваючись нарешті схопити його за комір. Ми з містером Грегсоном знайшли його — він у цьому великому будинку з багатьма помешканнями, але лише з одним під'їздом, тож він од нас не втече. Відтоді, як він переховується тут, вийшло вже троє, та я ладен запрягтися, що його серед них не було.

— Містер Холмс казав щось про сигнали, — зауважив Грегсон. — Я впевнений, що він, як і завжди, знає такі деталі, які нам невідомі.

Кількома словами Холмс пояснив, як ми уявляємо собі всю цю справу. Американець із прикрістю стиснув руки.

— То він дізнався, що ми тут! — вигукнув він.

— Чому ви так гадаєте?

— Хіба незрозуміло? Він переховується тут, у будинку, й подає знаки спільникам — в Лондоні є кілька осіб із його банди. Потім, як ви дозволили собі зауважити, коли він повідомляв спільника про небезпеку, сигнали припинилися. Про що ж це може свідчити, як не про те, що він побачив нас через вікно або якось ще здогадався про небезпеку й

вирішив діяти негайно, аби врятуватися? Що б ви запропонували, містере Холмсе?

— Піти нагору й з'ясувати все на місці.

— Але ж ми не маємо ордера на його арешт!

— Ця людина перебуває в порожньому помешканні за підозрілих обставин, — мовив Грегсон. — Для початку цього досить. Коли ми посадимо його за ґрати, Нью-Йорк допоможе, напевно, протримати його там. Відповідальність за арешт я беру на себе.

Наші поліційні детективи, можливо, не завжди відзначаються блискучим розумом, але хоробрістю — неодмінно. Грегсон сходив нагору, щоб заарештувати цього запеклого злочинця, так само діловито й спокійно, немов парадними сходами Скотленд-Ярду. Пінкертонівський агент майже перегнав його, але Грегсон рішуче відсторонив американця, підкреслюючи, що лондонські злочини — справа лондонської поліції.

Двері помешкання з лівого боку на четвертому поверсі були прочинені. Грегсон широко відчинив їх. Усередині було темно й зовсім тихо. Я тернув сірником і засвітив ліхтар інспектора. Коли полум'я розгорілося, ми всі остовпіли від подиву. На соснових дошках підлоги виднілися свіжі плями крові. Червоні сліди черевиків вели в наш бік із внутрішньої кімнати, двері якої було замкнено. Грегсон відімкнув їх і підняв ліхтар, що тепер яскраво світив, а всі ми нетерпляче позирали з-за його плечей.

Посеред порожньої кімнати на підлозі розпростерлося тіло справжнього велетня. Риси його чисто поголеного, смаглявого обличчя були жахливо спотворені; голова лежала на світлому паркеті в калюжі крові. Його коліна були підняті догори, руки розкинуті в агонії, а в широкій, темній, могутній шиї стирчав білий держак ножа. Хоч убитий і був велетнем, удар ножа звалив його, як удар різницької сокири валить

бугая. Біля його правої руки лежав великий двосічний кинджал із роговим держакон, а поряд — чорна лайкова рукавичка.

— Святий Юрію! Це ж і є сам Чорний Джорджано! — вигукнув американський детектив. — Цього разу нас хтось випередив.

— От і свічка біля вікна, містере Холмсе, — зауважив Грегсон. — А що це ви робите?

Холмс підійшов до вікна, засвітив свічку й заходився вимахувати нею перед віконною рамою. Далі він уважно подививсь у темряву, загасив свічку й кинув її на підлогу.

— Гадаю, це нам допоможе, — повернувся він до обох фахівців, що оглядали тіло, і в глибокій задумі став поруч. — То ви кажете, що з будинку вийшло троє, поки ви чекали внизу, — сказав він нарешті. — Чи добре ви розгледіли їх?

— Так, добре.

— Серед них був молодик років тридцяти, чорнобородий, смаглявий, середнього зросту?

— Так, він останнім пройшов повз нас.

— Сподіваюся, це саме той, хто нам потрібен. Я можу описати вам його прикмети, й до того ж ми маємо чудовий слід його ноги. Я певен, що цього для вас достатньо.

— Це не так уже й багато, містере Холмсе, щоб відшукати його серед мільйонів лондонців.

— Можливо. Через те я й подумав, що не зайвим було б покликати до нас оцю леді.

Почувши його слова, ми всі обернулися. На порозі стояла висока гарна жінка — загадкова наймачка помешкання в Блумсбері. Вона поволі підійшла, бліде її обличчя було сповнене тривоги, напружені злякані очі прикуті до темної постаті на підлозі.

— Ви вбили його! — простогнала вона. — О, Dio mio[45], ви вбили його!

Тоді глибоко зітхнула й підскочила з радісним вигуком. Вона кружляла по кімнаті, ляскала в долоні, її карі очі палали від захоплення, тисячі чарівних італійських вигуків злітали з її вуст. Було дивно бачити цю жінку, з якої просто променіли радощі, на тлі такого видовища. Раптом вона зупинилась і допитливо глянула на нас:

— Але ви... Ви з поліції, чи не так? Ви вбили Джузеппе Джорджано, чи не так?

— Ми з поліції, мадам.

Вона озирнулася.

— А де ж тоді Дженнаро? — спитала вона. — Мій чоловік, Дженнаро Люкка. Я — Емілія Люкка, ми обоє з Нью-Йорка. Де Дженнаро? Він щойно покликав мене з цього вікна, і я помчала що було духу!

— Це я вас покликав, — мовив Холмс.

— Ви? Але як вам це вдалося?

— Ваш шифр, мадам, нескладний. Ви нам потрібні тут. Я був певен, що тільки-но подам вам свічкою знак "VIENI"[46], як ви неодмінно прийдете.

Красуня італійка поглянула на мого друга шанобливо й боязко.

— Я не розумію, як ви про це дізналися... — мовила вона. — Джузеппе Джорджано... як він... — Вона замовкла, й несподівано обличчя її спалахнуло радістю й гордістю. — Тепер я зрозуміла! Мій Дженнаро! Це зробив мій коханий, любий Дженнаро, що так охороняв мене від усіх бід, це він убив своєю міцною рукою оте чудовисько! О, Дженнаро, який ти славний чоловік! Чи є в світі жінка, гідна такого чоловіка?

— Отже, місіс Люкка, — сказав прозаїчний Грегсон, поклавши свою руку на жіночий лікоть так само незворушно, якби вона була хуліганом з Нотинг-Хілла. — Поки що я не зовсім розумію, хто ви й навіщо сюди прийшли; але з того, що ви сказали, мені цілком зрозуміло, що вами зацікавиться Скотленд-Ярд.

— Хвилинку, Грегсоне, — втрутився Холмс. — Ця леді, сподіваюся, й сама готова дати нам деякі свідчення. Ви розумієте, мадам, що вашого чоловіка буде заарештовано й засуджено за вбивство людини, яка лежить перед нами? Але якщо ви вважаєте, що дії вашого чоловіка не злочинні, то ми хотіли би, щоб ви розповіли нам усю правду. Цим ви дуже йому допоможете.

— Тепер, коли Джорджано мертвий, ми не боїмось нічого, — мовила леді. — То був диявол, чудовисько, й жоден суддя в світі не покарає мого чоловіка за це вбивство.

— Якщо так, — сказав Холмс, — то я пропоную замкнути ці двері, залишивши все як є, піти з цією леді до її помешкання й прийняти рішення після того, як вона про все нам розповість.

Через півгодини ми вчотирьох сиділи в невеличкій вітальні синьйори Люкка, слухаючи її дивовижну розповідь про ті зловісні події, свідками яких нам довелося стати наприкінці. По-англійському вона говорила швидко й жваво, але з багатьма помилками, і для того, щоб було зрозуміліше, я в своєму записі дещо впорядкував її мову.

— Народилась я в Посіліппо, поблизу Неаполя, — мовила вона. — Я дочка Авґусто Бареллі, головного міського адвоката, а деякий час і депутата від нашої округи. Дженнаро служив у мого батька, і я закохалася в нього — яка жінка не закохалася б у нього? Він ніколи не мав великих грошей та високої посади, — нічого, крім сили, краси та веселої вдачі. Тож мій батько не дав своєї згоди на шлюб. Ми втекли удвох, повінчалися в Барі, продали мої коштовності й на одержані гроші виїхали до Америки. Сталося це чотири роки тому, й відтоді ми мешкали в Нью-Йорку.

Спершу доля посміхнулася нам. Дженнаро зробив певну послугу одному синьйорові з Італії — порятував його від убивць у містечку під назвою Бовері, — й таким чином у нього з'явився надійний друг. Звали його Тіто Кастальотте, — він був головним партнером компанії "Кастальотте і Дзамба", одним з найголовніших постачальників садовини до Нью-Йорка. Синьйор Дзамба — людина хвора, тож наш новий друг Кастальотте порядкував усіма справами компанії, де працювало понад триста службовців. Він узяв мого чоловіка до себе на роботу, призначив керівником відділу і, де лише міг, виявляв свою приязнь до нього. Синьйор Кастальотте був нежонатий, і, здається мені, з Дженнаро він обходився, мов з рідним сином, а ми обоє, я й мій чоловік, любили його, як батька. Ми найняли невеличкий будиночок у Брукліні, і все наше майбутнє здавалося нам безжурним, аж раптом з'явилася чорна хмара, що невдовзі затьмарила все небо.

Одного вечора, коли Дженнаро повернувся з роботи, він привів із собою земляка. Ім'я його було Джорджано. Він також був з Посіліппо. Це справжній велетень, як ви й самі могли переконатись, — адже ви бачили його труп. Не лише тіло його було могутнім, а й усе в ньому було велике,

дике, страхітливе. Голос його лунав, як грім, у нашому будиночку. Коли він говорив, у кімнаті ледве вистачало місця для його здоровенних ручищ, якими він вимахував. Думки, почуття, пристрасті — все в нього було дикунське, звіряче. Він говорив, або радше кричав, з таким запалом, що інші лише сиділи й слухали, приголомшені могутнім потоком його слів. Це була дивовижна й жахлива людина. Дякувати Богові, що він уже мертвий!

Він почав приходити знов і знов. Але я була певна, що Дженнаро, як і я, анітрохи не радів тим відвідинам. Мій бідолашний чоловік сидів блідий, байдуже слухаючи, як наш гість розводиться про політику та всілякі суспільні проблеми, що завжди були темою його нескінченних розмов. Дженнаро не казав нічого, але я, добре його знаючи, прочитала на обличчі чоловіка якесь дивне почуття, якого ніколи раніш не помічала. Спочатку я гадала, що це неприязнь. Але потім зрозуміла, що то більше ніж неприязнь. То був страх — потаємний, глибокий, невгамовний страх. Тієї ночі, коли я помітила на обличчі Дженнаро цей страх, я обняла його й стала благодіяти заради нашого кохання, заради всього, що дороге для нас, нічого не приховувати від мене й розповісти, чому цей здоровань так засмучує його.

Він розповів мені про все, й моє серце взялося кригою, коли я це почула. Мій сердешний Дженнаро в часи своєї буремної юності, коли йому здавалося, що увесь світ пішов проти нього й ніде в житті немає правди, вступив до неаполітанської спілки "Червоне коло" на зразок давніх карбонаріїв[47]. Таємниці та присяги цієї спілки були жахливі, а вийти з неї згідно з правилами було неможливо. Коли ми втекли до Америки, Дженнаро гадав, що здихався цього всього назавжди. Тож уявіть собі його жах, коли якось увечері він зустрів на вулиці ту саму людину, яка втягла його до цієї спілки в Неаполі, — здорованя Джорджано, що на півдні Італії дістав прізвисько "Смерть", адже руки його по лікоть забруднені кров'ю вбитих людей! Він приїхав до Нью-Йорка, рятуючись від італійської поліції, і вже встиг утворити там відділ цього лиховісного товариства. Дженнаро все це розповів мені й показав папірець із

намальованим червоним колом, який він тоді одержав; там було сказано, що такого-то дня відбудуться збори, на яких він мусить бути присутнім.

Нічого доброго це не віщувало, але найгірше було попереду. Якось я помітила, що коли Джорджано приходив до нас, — а приходив він мало не щовечора, — то розмовляв лише зі мною, а коли й звертався до мого чоловіка, то не зводив з мене своїх страшних, зі звірячим блиском очей. Одного разу його таємниця розкрилась. Я пробудила в ньому те, що він називав коханням, — пристрасть чудовиська, дикуна. Дженнаро ще не повернувся додому, коли він прийшов. Він притулився до мене, схопив своїми міцними ручищами, стиснув у ведмежих обіймах і, безперестану цілуючи, став благати, щоб я втекла з ним. Я пручалася, відчайдушно волаючи, але цієї миті увійшов Дженнаро й кинувся на нього. Він ударив Дженнаро з такою силою, що той упав непритомний, а сам утік із дому, двері якого зачинилися для нього назавжди. З того вечора він став нашим запеклим ворогом.

Через кілька днів після того відбулися збори. Дженнаро повернувся звідти з таким обличчям, що я відчула: сталося щось жахливе. Гіршого не можна собі й уявити. Спілка добувала гроші, шантажуючи заможних італійців та погрожуючи їм помстою, якщо вони відмовлять їй. Тепер вони обрали своєю жертвою Кастальотте, нашого друга й добродійника. Він не злякався погроз, а передав їхні листи до поліції. Йому вирішили влаштувати таку помсту, що відбила б охоту до непокори всім іншим. На зборах ухвалили підірвати його динамітом у власному будинку. Кинули жереб, хто має виконати цю страхітливую помсту. Дженнаро, засунувши руку в мішок, побачив на жорстокому обличчі свого ворога посмішку. Все це, безперечно, було якось підіграно, бо саме на його долоні опинився фатальний жеребок із червоним колом — наказ скоїти вбивство. Він був змушений убити свого найкращого друга, інакше б товариші суворо покарали його разом зі мною. Диявольська спілка мстила відступникам або тим, кого вона боялась, і не лише їм самим, а й близьким до них людям. Ось який жах навис над головою мого бідолашного Дженнаро й довів його трохи не до божевілля.

Цілу ніч ми просиділи поруч, обнявшись, утішаючи одне одного напередодні нещастя, яке на нас чекало. Помста мала відбутися наступного вечора. Опівдні ми з чоловіком уже були в дорозі до Лондона. Ми встигли, звичайно, попередити нашого добродійника про небезпеку й до того ж повідомити поліцію про все, що належить зробити для порятунку його життя.

Решта подій, джентльмени, добре відомі вам. Ми були певні, що від наших ворогів нам не втекти, як від власної тіні. Джорджано мав особисті причини для помсти, але ми знали й те, яка це невблаганна, підступна і вперта людина. І в Італії, і в Америці — всюди кажуть про його страшну силу. Тепер він, звичайно, використав би всю свою міць. На щастя, ми випередили ворогів і дістали кілька спокійних днів; мій коханий знайшов для мене прихисток, де я могла б сховатися від небезпеки. Сам він волів діяти вільно, щоб мати зв'язок із американською та італійською поліцією. Я нічого не чула про те, де й як він живе, й дізнавалася про нього лише з оголошень у газеті. Але одного разу, поглянувши у вікно, я побачила двох італійців, які спостерігали за будинком, і зрозуміла, що Джорджано вдалося відшукати наше пристановище. Врешті Дженнаро повідомив мене через газету, що подаватиме сигнали з домовленого нами вікна, але ці сигнали лише попереджували про небезпеку й несподівано обірвалися. Отож мені було зрозуміло: він знав, що Джорджано стежить за ним, і, дякувати Богові, був готовий до зустрічі з ним. А тепер, джентльмени, я запитаю вас: чи скоїли ми щось таке, що карається законом? Чи є в світі суд, який звинуватив би мого Дженнаро в злочині за те, що він зробив?

— Що ж, містере Грегсоне, — американець подивився на інспектора, — не знаю, як на вашу британську точку зору, але в Нью-Йорку, гадаю, переважна більшість суддів лише висловить подяку чоловікові цієї леді.

— Їй доведеться піти зі мною до начальника, — відповів Грегсон. — Якщо те, що вона сказала, буде підтверджено, то я гадаю, що ані їй, ані її чоловікові ніщо не загрожуватиме. Але що я не ладен збагнути, то це те, яким чином ви, містере Холмсе, виявились причетним до цієї справи.

— Освіта, Грегсоне, освіта! Досі навчаюся в своєму старому університеті. Що ж, Ватсоне, ви можете додати цей зразок трагічної й химерної історії до свого зібрання. До речі, ще не вибила восьма година, а в Ковент-Гардені йде опера Вагнера![48] Якщо ми не баритимемось, то встигнемо якраз до початку другої дії.